

21.3.2016

Dnro 223/3/16

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Notaari Kaisu Lehtikangas

TARKASTUS: JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN LASTENSUOJELU

Pöytäkirja

Aika: 18.2.2016

Paikka: Jyväskylän kaupungin lastensuojelu

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Esittelijäneuvos Tapio Rätty
Oikeusasiamiehensihteeri Piatta Skottman-Kivelä
Oikeusasiamiehensihteeri Mia Spolander
Notaari Kaisu Lehtikangas

Lastensuojelun henkilöstön tapaaminen klo 9.30–11.30

Sosiaalityöntekijä (jälkihuolto)
Sosiaalityöntekijöitä 2 (avohuolto)
Sosiaalityöntekijöitä 2 (sijaishuolto)
Sosiaalityöntekijä (Keski-Suomen sijaishuoltoyksikkö)
Sosiaalityöntekijä (sosiaalipäivystys)
Sosiaaliohjaaja (lastensuojelun perheohjaus)
Sosiaaliohjaaja (Lotilan avotyö)
Sosiaaliohjaaja (Hovilan nuorisokoti)
Sosiaaliohjaaja (Mattilan perhetukikoti)
Pääluottamusmies (JUKO)

Johdon tapaaminen klo 12.30–14.35

Vs. lastensuojelupalvelujen palvelupäällikkö
Johtavia sosiaalityöntekijöitä 2 (avohuolto)
Johtava sosiaalityöntekijä (sijais- ja jälkihuolto)
Johtava sosiaalityöntekijä (sosiaalipäivystys)
Johtava sosiaalityöntekijä (Keski-Suomen sijaishuoltoyksikkö)
Laitosjohtaja (Mattilan perhetukikoti)
Laitosjohtaja (Hovilan nuorisokoti)
Laitosjohtaja (Lotilan nuorisokoti ja avotyö)
Kaupungin lakimies
Palveluesimies (lastensuojelun avopalvelut)

Apulaisoikeusasiamiehelle toimitettiin ennen tarkastusta seuraavat asiakirjat:

- Vuonna 2015 ensimmäisen neljän huostaanotetun perheeseen ja laitokseen sijoitetun lapsen voimassaolevat asiakassuunnitelmat.
- Jälkihuoltosuunnitelmat kahden ensimmäisen lapsen osalta, joiden jälkihuolto on alkanut 1.1.2015 tai sen jälkeen
- Asiakassuunnitelmat kahden ensimmäisen lapsen osalta, joille on järjestetty erityinen huolenpito alkaen 1.1.2015 tai sen jälkeen

- Henkilöstötutkimukset: Lastensuojelun palvelut, Lastensuojelun avohuollon sosiaalityö 1 ja 2, Sijais- ja jälkihuollon sosiaalityö, Lastensuojelun perhetyö, Mattilan perhetukikoti osasto
- Kilpailutetut sijaishuoltopaikat, hinnat ja yhteystiedot
- Lastensuojelun avohuollon avopalveluiden hankinta 1.3.–28.2.2017
- Lastensuojelun tilastotietoja 2015
- Delegointi sosiaalipalveluissa
- Lastensuojelun perhehoidon toimintaohje 2013
- Tilastotietoja Jyväskylän kaupungista
- Lastensuojelun poissaolot 2015
- Lastensuojelun organisaatio, tilastoja ja lukuja

Lastensuojelun organisaatio

Jyväskylän kaupungin lastensuojelu koostuu avohuollon sosiaalityöstä ja sijais- ja jälkihuollon sosiaalityöstä. Lastensuojeluun kuuluu lisäksi Mattilan perhetukikoti, Avopalveluyksikkö, Keski-Suomen sijaishuoltoyksikkö, Sosiaalipäivystysyksikkö ja neljä omaa nuorisokotia: Hovila, Lotila, Myllyjärvi ja Palokka.

Pöytäkirja on laadittu käytyjen keskustelujen pohjalta.

Lastensuojelun työntekijöiden jaksaminen ja kuormittavuus

- Uusi asiakas tulee ensin lastensuojelun avohuollon alkuarviointiin sosiaalipäivystykseen, josta asiakas ohjataan sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaisiin palveluihin. Asiakaspolku kulkee avohuollosta sijaishuoltoon ja jälkihuoltoon ja asiakkuus voi alkaa uudelleen alusta. Lastensuojelun asiakkuuden aikana lapsella voi olla monia eri työntekijöitä.
- Avohuollossa voi olla asiakkaana noin 60 lasta ja 30 perhettä. Avohuollossa tehdään parityötä, mutta siellä ei ole omia sosiaaliohjaajia. Työntekijöillä ei ole aikaa tehdä asiakassuunnitelmia lomakkeelle. Vanhemmille ei tehdä omaa asiakassuunnitelmaa, mutta aikuissosiaalityöntekijä on mukana tekemässä suunnitelmaa.
- Jyväskylässä on lisätty kotipalvelua yksityisiltä palveluntuottajilta. Neuvola tarjoaa määrä-aikaista perhetyötä, mutta sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä ei ole tarjolla kouluikäisille. Toiveena olisi saada lastensuojelulain mukaista perhetyötä.
- Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on oikeus tehdä päätöksiä taloudellisesta tuesta, mutta vain ehkäisevän toimeentulotuen osalta.
- Lastensuojelun sijaishuollossa on yhteensä 260 lasta kuudella sosiaalityöntekijällä ja johtavalla. Yhdellä sosiaalityöntekijällä on noin 50 lasta ja ideaali olisi 30.
- Sijaishuollon sosiaalityöntekijät kertoivat työn olevan kuluttavaa. Sijaisperheet tarvitsevat paljon tukea, lapsia pyritään tapaamaan kaksi kertaa vuodessa ja asiakassuunnitelmaa päivittämään vähintään kerran vuodessa. Lasten verkostojen kanssa on paljon työskentelyä.
- Keskustelun mukaan sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ollut aikaisemmin vähäistä, mutta on ollut enemmän ja rekrytointi on ollut vaikeaa. Avohuollossa vaihtuvuutta on ollut paljon ja siellä on alettu tehdä yhteistyötä työterveyshuollon kanssa.
- Jälkihuollossa on 48 nuorta. Sijais- ja jälkihuollon työntekijät tekevät yhteistyötä noin kuusi kuukautta ennen sijaishuollon päättymistä. Jälkihuollossa oleville nuorille järjestetään tuettua asumista.

- Sosiaalipäivystys on järjestetty yhdessä 15 kunnan kesken ja päivystys on auki klo 15.00–24.00. Yöaikaan on varalla yksi sosiaalityöntekijä, jolla on Virve-puhelin. Sosiaalityöntekijän parina toimii tarvittaessa Kriisikeskus Mobilen työntekijä, joka ei ole virkamies. Keskustelussa saadun tiedon mukaan päivystykseen on tulossa yksi resurssi lisää. Päivystyksen sosiaalityöntekijällä on myös oikeus myöntää ehkäisevää toimeentulotukea.
- Hatkassa olevista nuorista tulee ilmoitus sosiaalipäivystykseen.
- Päivystykseen on tullut yhteydenottoja yksin tulleista turvapaikanhakijalapsista.

Johdon kanssa käydyssä keskustelussa tuotiin esille, että lastensuojelun resursseja on lisätty 25 %:a vuodesta 2013 alkaen. Sosiaaliohjaajien kohdalla tilanne on hyvä, mutta sosiaalityöntekijöiden kohdalla vaikeampi. Lastensuojelun avohuollon 36 sosiaalityöntekijästä 83 %:a on kelpoisia.

Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on suurta ja tähän nähdään vaikuttavan suuri työ määrä ja ei-kilpailukykyinen palkkaus. Myös sijaishuollossa on ollut vaikeuksia rekrytoida työntekijöitä.

Johdon mukaan alueella toimii Keski-Suomen lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä, Lapsi-ryhmä, joka avustaa sosiaalityöntekijöitä lastensuojelun toteuttamisessa. Asiantuntijaryhmän käsittelystä ilmoitetaan vanhemmille ja ryhmässä puhutaan nimillä. Käsittelystä laaditaan kirjallinen lausunto, joka lähetetään sosiaalityöntekijälle ja vanhemmille.

Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

Terveydenhuolto

- Sosiaalityöntekijän mukaan lasten- ja nuortenpsykiatriasta on siirretty lapsia lastensuojeluun esimerkiksi odottamaan osastopaikkaa sairaalassa. Sairaala toivoo, että lapsen tilanne vakiintuisi ennen hoidon aloittamista. Lastenpsykiatrinen laitoshoido järjestetään nykyään Kuopiossa.
- Keskustelun mukaan psykiatrisesta sairaalasta on tullut välillä pyyntöjä, että lapsi täytyy sijoittaa heti lastensuojelulaitokseen.
- Haasteellisina on koettu erityisesti päihteitä käyttävät nuoret ja heidän sijoituspaikkansa, onko heidän paikkansa sairaala vai lastensuojelulaitos.
- Keskustelun mukaan lasten psykiatrisen poliklinikan kanssa aloitettu yhteistyötä ja se on lähentänyt toimijoita.
- Mattilassa on mietitty oman psykiatrisen sairaanhoitajan palkkaamista.

Opetustoimi ja varhaiskasvatus

- Joissakin laitoksissa on ns. ”kotikouluja”, joissa opetus ei ole kunnan järjestämää, mutta opetustoimi antaa materiaalit opetukseen. Työntekijöiden kanssa keskusteltiin lyhyesti tällaisiin järjestelyihin liittyvistä, laillisuusvalvonnassa havaituista ongelmista.
- Liikkumisvapaudenrajoituspäätöksen tai EHO päätöksen voimassaoloaikana ei pääse kouluun Hovilassa.
- Sijaishuoltopaikan valinnan ja opetuksen järjestämisen osalta kerrottiin, että oma sosiaalityöntekijä selvittää sijoituskunnan opetustoimesta asiaa ennen sijaishuoltopaikasta päättämistä.
- Jyväskylässä on meneillään Sisukas-hake, jonka tarkoituksena on sijoitettujen lasten koulunkäynnin tukeminen. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan heidän tulisi olla aktiivisempia sijaisperheissä olevien lasten koulunkäynnin tukemisessa.

- Varhaiskasvatuksen järjestämisessä (päivähoitopaikan löytymisessä) on ollut ongelmia kun paikkaa on lastensuojelusta haettu avohuollon tukitoimena.
- Lastensuojelun avohuollon tukitoimia (LSL36 §) on käytetty esimerkiksi varhaiskasvatuksen järjestämisessä ja asunnon hankinnassa. Esimerkkinä mainittiin perheeseen sijoitetun lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä. Paikkaa ei ole aina saatu helposti järjestettyä. Sosiaalityöntekijän mukaan avohuollon tukitoimia arvioitaessa kirjataan asiakassuunnitelmaan yleensä tukitoimia, joita on jo olemassa palveluvalikossa.

Poliisi

- Sosiaalityöntekijät kertoivat, että poliisit ovat ottaneet yhteyttä ja pyytäneet lapsen huostaanottoa esitutinnan turvaamiseksi. Tähän ei ole kuitenkaan lähdetty. Muuten poliisilta on saatu virka-apua hyvin.
- Keskustelussa todettiin, että sosiaaliviranomaisen edustaja ei voi ryhtyä lastensuojelulaissa säädettyihin lastensuojelutoimiin poliisin pyynnöstä tai esitutkintaa turvatakseen. Sosiaaliviranomaisen edustaja ei tee mahdollista päätöstä esimerkiksi lasten kiireellisestä sijoittamisesta poliisin pyynnöstä, vaan lastensuojelulaissa olevin edellytyksin ja omalla harkinnalla. Esitutkintaviranomaisen tulee puolestaan harkita yhteydenpidon rajoituksen edellytyksiä rikostutinnan näkökulmasta pakkokeinoin edellytyksin.

Turvakoti

- Työntekijät kertoivat, että Jyväskylässä on turvakoti, jossa on viisi perhepaikkaa. Turvakodissa on ollut viimeaikoina useammin täynnä kuin aikaisemmin. Näissä tilanteissa turvakoti etsii paikan muualta. Viimesijassa avuntarvitsijoita on majoitettu hotelliin tai tuettuun asumiseen.

Lasten sijaishuoltopaikan valinta ja valvonta

- Keski-Suomen Sijaishuoltoyksikköön palvelee 23 Keski-Suomen kuntaa ja sitä hallinnoi Jyväskylän kaupunki. Sijaishuoltoyksikköön tulee pyynnöt sijaista paikoista.
- Jyväskylässä sijoitus tehdään ensisijassa perheisiin ja omiin laitoksiin tai ostopalvelupaikkoihin. Myös muualle on sijoitettu, jos lapsen etu sitä vaatii. Keskustelussa tuotiin kuitenkin esille, että jos omasta laitoksesta vapautuu paikka, on painetta siirtää lapsi omaan laitokseen.
- Keskustelun mukaan perhekoteja ei ole tarpeeksi. Toisaalta jokaisen lapsen kohdalla mietitään tarkkaan selviääkö lapsi perhehoidossa. Nuorille jotka haluavat perheeseen, ei välttämättä löydy perhettä.
- Sijaishuoltoyksikkö tapaa lapsen ja hänen vanhempansa ennen sijaishuoltopaikan valintaa. Myös lapsen sosiaalityöntekijä käy tutustumassa perheeseen ennen sijoitusta.
- Avohuollon sosiaalityöntekijöiden mukaan Jyväskylässä on hyvä ja toimiva sijaishuoltopaikan valintaprosessi.

Johdon mukaan lapsen kulttuuriset ja kielelliset tausta pyritään aina ottamaan huomioon sijaishuoltopaikka valittaessa. Valvonta tapahtuu yhdessä AVI:n kanssa ja lisäksi hyödynnetään isojen kuntien valvontaraportteja. Laitoksilta pyydetään lisäksi viimeinen valvontaraportti.

Työntekijöiden kokemukset

Lastensuojelun työntekijöiden mukaan Jyväskylässä on hyvää toimiva yhteistyö sosiaalihuollossa. Jyväskylässä on mietitty ja kehitetty lastensuojelutyötä, mutta työn kehittämiseen toivottiin lisää resursseja. Huonona koettiin se, että toimitilat ovat fyysisesti kaukana toisistaan ja toimitiloissa on sisäilmaongelmia. Lisäksi todettiin, että sosiaalipäivystyksen työmäärä on lisääntynyt paljon.

Olosuhdeselvitykset

Johdon mukaan olosuhdeselvitykset hoidetaan Lapsioikeudellisissa palveluissa. Vuonna 2015 on tehty 25 selvitystä, joiden kesto on ollut 2–9 kuukautta ja keskimäärin selvitysten tekeminen on kestänyt kuusi kuukautta.

Olosuhdeselvityksiä on tekemässä viisi työntekijää, joista yksi on mies. Jonotusaika lastenvalvojalle on ollut 2–3 kuukautta.

Toimenpiteet

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin päätti ottaa omana aloitteena selvitettäväksi:

- Millä tavoin perusopetus ja muu opiskelu järjestetään rajoitustoimenpiteiden aikana?
- Miten varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö on järjestetty silloin, kun varhaiskasvatusta järjestetään lastensuojelun avohuollon tukitoimena?
- Keskusteluissa ilmeni, että lastensuojelusosiaalityöntekijöiden resurssimittaus on joiltain osin alimitoitettua. Tämä on johtanut siihen, ettei asiakassuunnitelmia aina ehditä tehdä nuorten vanhemmille. Resurssit eivät siis riitä suunnitelmalliseen työhön vanhempien kanssa. Millä tavoin Jyväskylä aikoo varmistaa sen että lastensuojelulaissa säädetyt tehtävät voidaan tehdä lapsen edun huomioivalla tavalla?
- Mihin toimenpiteisiin Jyväskylän sosiaalitoimi ryhtyy saadakseen odotusajat lastenvalvojan palveluihin lyhennettyä ja lyhentääkseen huoltoselvityksen laatimiseen kuluvaan aikaan?
- Mihin toimenpiteisiin Jyväskylän sosiaalitoimi mahdollisesti ryhtyy turvatakseen lastensuojelussa perhetyön järjestämisen?

Lisäksi apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota seuraavaan:

Lastensuojelun asiakkailla ja heidän vanhemmillaan on vaikeuksia saada psykiatrisia palveluja. Jos lapsi on avohuollon asiakkaana, avohuollon sijoituksessa tai kiireellisesti sijoitettuna, hoitoa ei aloiteta, ennenkuin lapsen olosuhteet ovat vakaat eli lapsi on huostaan otettu ja sijaishuolto on aloitettu.

Apulaisoikeusasiamies päätti ottaa asian omana aloitteena selvitettäväksi.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Notaari Kaisu Lehtikangas